

Kuusamo 2020

**Pulkkajärven ranta-asemakaavan
laajennuksen arkeologinen inventointi**

Jaana Itäpalo 10.3.2021

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Kuusamon Pulkajärven ranta-asemakaavan kahdella laajennusalueella. Maastotyön suoritti FM Jaana Itäpalo 9.9. ja 10.9.2020. Työn tilaaja on KimmoKaava Tmi.

Suunnittelualueet sijaitsevat Kuusamon keskustasta n. 14 km pohjoiseen Pulkajärven itä- ja luoteisrannalla. Inventointialue oli yhteensä n. 88 hehtaaria. Asemakaavoituksella on tarkoitus selvittää uudisrakentaminen, kaavahankkeella ei osoiteta merkittävästi rakennusoikeutta.

Ennen inventointia suunnittelualueilta tai niiden lähistöltä ei tunnettu arkeologisia kohteita. Lähimmät tunnetut kohteet ovat *Ihtinginvaaran* ajoittamaton kivilatomus n. 2 km pohjoiseen ja *Pikku-Nissin* Salpalinjaan kuuluvat puolustusrakenteet n. 2,3 km etelään.

Inventoinnissa ei paikannettu arkeologisia kohteita. Tulosta selittää lähinnä kivikkoinen ja laajasti turvetta oleva maaperä, länsiosassa ranta on enimmäkseen myös alavaa vaikeakulkuista suota.

Sisällysluettelo

S.

1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1 Tutkimushistoria.....	4
2.2 Menetelmä.....	4
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	9
5. Tulokset.....	12
6. Aineistoluettelo.....	12

Kansikuva, kuva 1: Näkymä idästä Pulkajärvelle.

1. Perustiedot

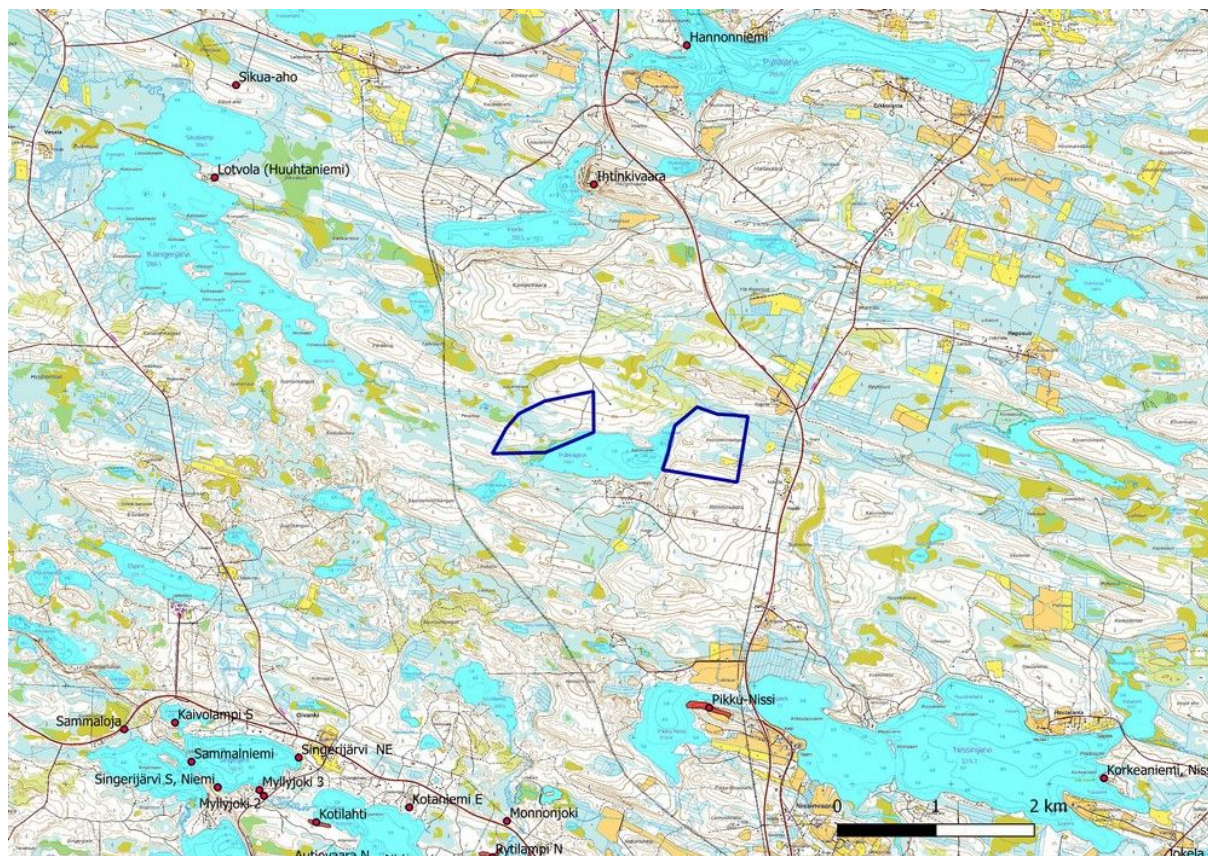
Selvitysalue: Pulkajärven ranta-asemakaavan laajennus, n. 88 ha
Tilaaja: KimmoKaava Tmi
Laji: osainventointi
Kenttätöaika: 9.9. ja 10.9.2020, 1 kenttätöpäivä
Karttanumerot: TM35-lehtijako MML S5422L, S5244R (mk 1:20 000)
vanha yleislehtijako 452403, 452212 MML (mk 1:20000)
Korkeus: n. 285 – 312,50 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt: - **Inventointilöydöt:** -
Aiemmat tutkimukset: -

Suunnittelualueiden yleissijainti. Arkeologiset kohteet pieninä ympyröinä, tiedot Museoviraston muinaisjään-
nösrekisterin mukaan. Taustakartta Mml/8/2020.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Kuusamossa on aloitettu Pulkajärven ranta-asemakaavan laajennuksen kaavasunnittelutyö. Suunnittelu-
alue on n. 88 hehtaaria laaja ja se sijaitsee Kuusamon keskustasta n. 14 km pohjoiseen Pulkajärven itä- ja
luoteisrannalla. Kaavatyön taustaselvityksenä tehtiin syksyllä 2020 arkeologinen maastoinventointi yhden
päivän aikana. Mahdollisesti Pulkajärven rantoja ei ole koskaan aiemmin inventoitu arkeologisesti eikä koh-
dealueilta tai lähistöltä tunnettu arkeologisia kohteita ennen inventointia.

Selvitykseen kuului kaksi erillistä aluetta, rajaukset ovat likimääräisiä. Tunnetut arkeologiset kohteet nimetty kartalle, tiedot Museoviraston kulttuuriympäristöpalveluikkunan mukaan. Taustakartta Mml 8/2020.

2.1. Tutkimushistoria

Kuusamossa on tehty vuonna 2003 Rukan osayleiskaavan inventointi (Antti Krapu, Oulun yliopisto, arkeologian oppiaine), johon myös Pulkajärven seutu kuului. Tuolloin inventointi keskittyi kuitenkin lupaavimmille alueille. Nyt kohteena oleville alueille ei mahdollisesti ole tehty arkeologisia maastokäyntejä minkään hankkeen yhteydessä.

2.2. Menetelmä

Maastoinventointi perustui lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten raporttitietoihin, Maanmittauslaitoksen maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin sekä laserkeilausaineistoon ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan. Kirjallisuuden ja vanhojen karttojen avulla selvitettiin mahdollinen kohdealueella sijainnut historiallinen asutus ja elinkeinot.

Isojako oli pantu alulle Kuusamossa jo 1902, mutta varsinainen isojako suoritettiin vasta 1951-1961, ennen isojakoa toimitettiin väliaikainen lohkojako – vanhempaa tarkempaa historiallista karttamateriaalia ei siten ole. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia maisemaan ja mahdollisiin arkeologisiin kohteisiin arvioitiin maastohavainnoinnin lisäksi mm. vanhimpien vuosina 1966 ja 1967 laadittujen peruskarttojen avulla.

Kenttätyömenetelmät olivat pintahavainnointi ja valokuvaaminen. Alueen vähäisestä arkeologisesta potentiaalista ja kivisestä maaperästä johtuen maanpinnan alapuolisia kerroksia ei tarkastettu kajoavin menetelmin. Inventointi keskitettiin rantavyöhykkeelle. Kohdealueet ovat suureksi osaksi voimakkaasti metsäaurattu ja kasvavat tiheää paikoin lähes läpipääsemätöntä taimikkoa – tästä johtuen näkyvyys oli ajoittain olematonta, ranta-alueilla on kuitenkin varttunutakin metsää, missä kulkeminen oli vaivatonta ja näkyvyys hyvä.

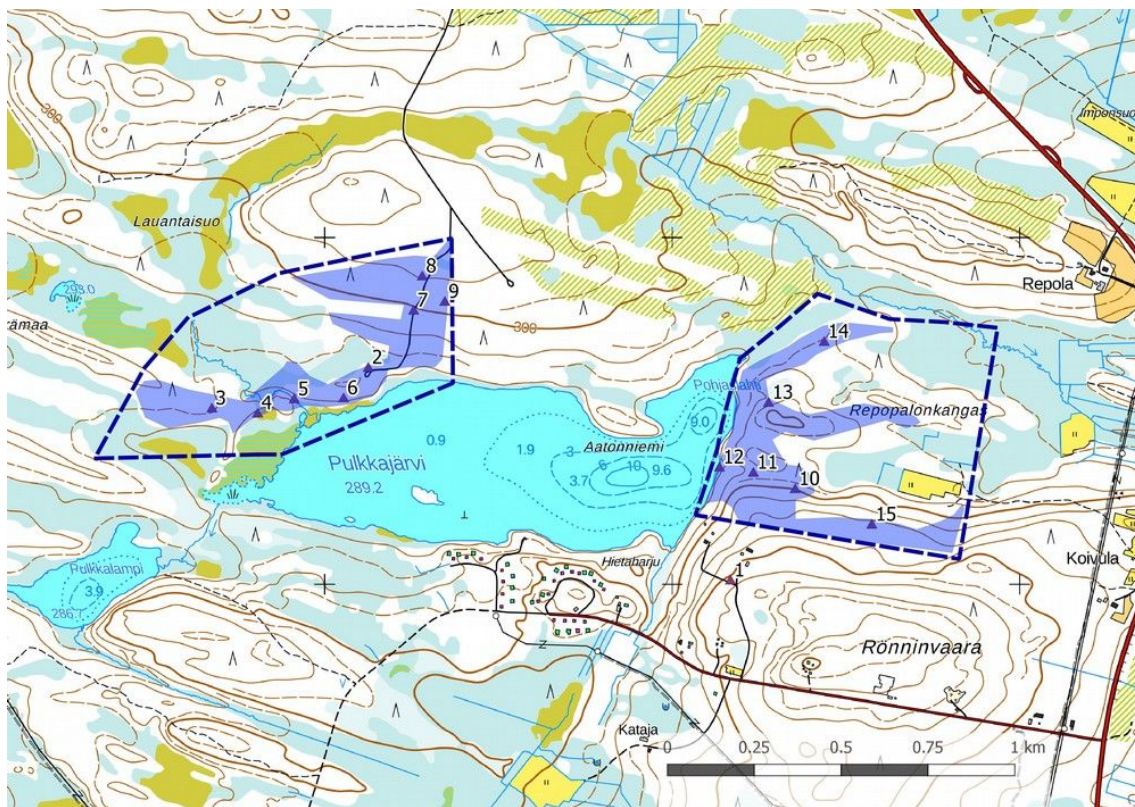

Työssä käytettiin EGNOS-yhteensopivaa paikanninta Garmin GPSmap 62s ja QuantumGis -paikkatieto-ohjelmaa.

3. Maisema, topografia ja geologia

Pulkajärvi on n. 1,5 kilometrin mittainen ja enimmillään 450 m leveä. Järven luoteisrannalla sijaitseva selvitysalue on suorantainen ja osittain vaikeakulkuista, myös pohjoiseen kohoava rinne on laajalti turvemaata. Lännessä alueen halki virtaa pieni puro. Korkein alue idässä ja pohjoisessa on moreenia, paikoin kivikkoista, ja melkein kokonaan tiheästi metsäaurattua. Puusto on lähinnä nuorta kasvatusmetsää ja taimikkoa. Itäisellä laajennusalueella maaperä on moreenia, paikoin kivikkoisempaa, rantatörmä erottuu selvästi, pohjois- ja itä-osa on laajalti alavaa turvemaata. Itäreunalla on kaksi pientä metsitettyä peltoa. Kuivat kankaat ovat rantavyöhykettä lukuun ottamatta tiheään ja syvään aurattuja, puusto on paikoin lähes läpipääsemätöntä taimikkoa. Rantavyöhykkeellä kasvaa varttunutta kuusimetsää.

Kuusamon seutu on kokonaan supra-akvaattista. Se kuuluu kallioperältään karjalaiseen liuskevyöhykkeeseen, joka syntyi noin 2 miljardia vuotta sitten. Tämän muinaisen vuoriston jäännös on myös Rukatunturi.

Valokuvauspaikat 1-15 merkitty kolmioilla, inventoidut alueet violettina. Taustakartta Mml 8/2020.

2. Läntisellä alueella maasto on suureksi osaksi soistunutta, kuva pohjoiseen.

3. Matalaa kangasta järven luoteisspuolella.

4. Järven länsiranta on osin vaikeakulkuista suota, kuva etelään

5. Luoteesta järveen laskeva pieni puro.

6. Järven luoteisrantaa kaakkoon.

7. Metsätie järven rantaan, kuva etelään.

8. Porot viihtyvät Pulkkejärven ympäristössä.

9. Erirakenteista metsää läntisemmän muutosalueen itäreunalla, kuva itään.

10. Nuorta kasvatusmetsää Pulkkejärven itäpuolella.

11. Järven itärannalla kasvaa varttunutta kuusimetsää.

12. Näkymä länteen järven itärannalta.

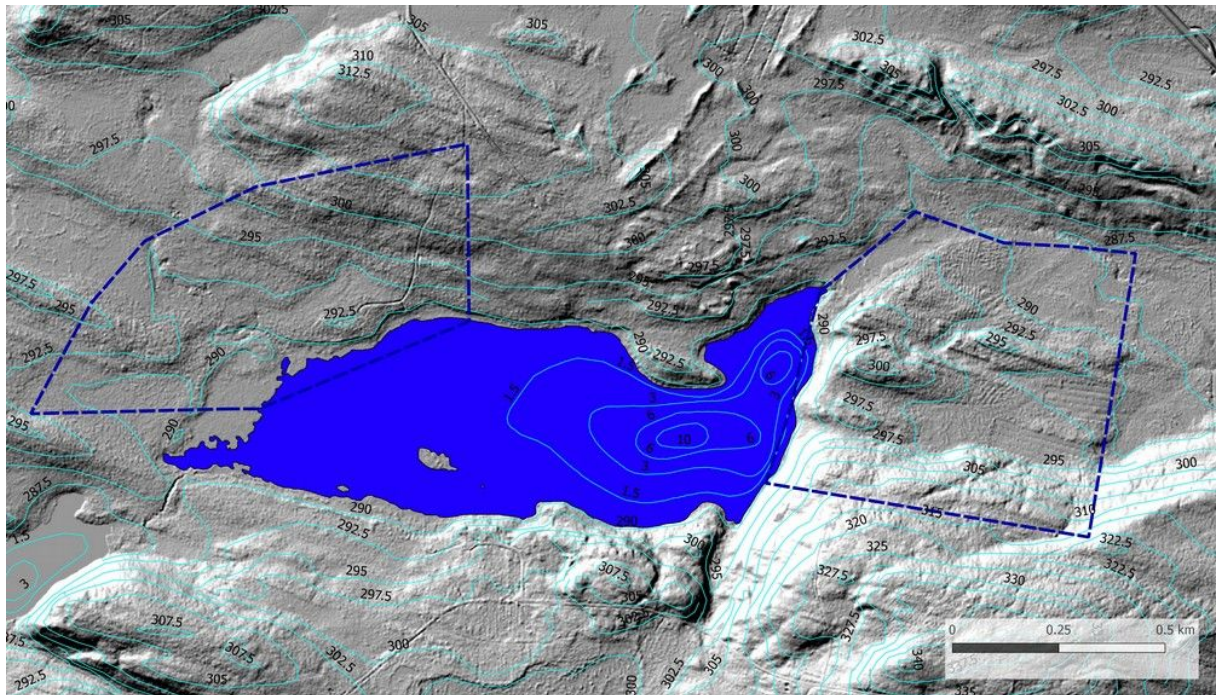
13. Helppokulkuista maastoa järven itärannalla.

14. Kangasta Repopalonkankaan pohjoispuolella.

15. Itäisen muutosalueen eteläreunaa itään.

Kohde- ja sen lähialuetta vasten vinovalovarjoste 2 m DEM ja korkeuskäyrät. Tausta-aineistot Mml 8/2020.

Kohdealueet rajattu ortokuvalla. Tausta-aineistot Mml 8/2020.

4. Alueen maankäytön historiaa

Alueella ei sijaitse arkeologisia kohteita, ja niitä ei tunneta myöskään lähistöltä. Lähimmät tunnetut kohteet ovat *Ihtinginvaaran* ajoittamaton kivilatamus n. 2 km pohjoiseen ja *Pikku-Nissin* Salpalinjaan kuuluvat puolustusrakenteet n. 2,3 km etelään. Maaperän ja topografian perusteella alue ei ole tyypillistä eikä myöskään otollista esihistoriallisten asuinpaikkojen sijainnille.

Järven ympäristö on merkitty 1800-luvun ja vielä 1900-luvun alun historiallisille kartoille asumattomaksi. Vuoden 1924 taloudelliselle kartalle järven eteläpuolelle on merkitty muutama suoniitty ja kaakosta järven rantaan johtanut metsätie tai -polku. Vuosina 1873-1959 laaditusta hallinnollisesta kartasta käy ilmi, että järven halki kulki kyläraja.

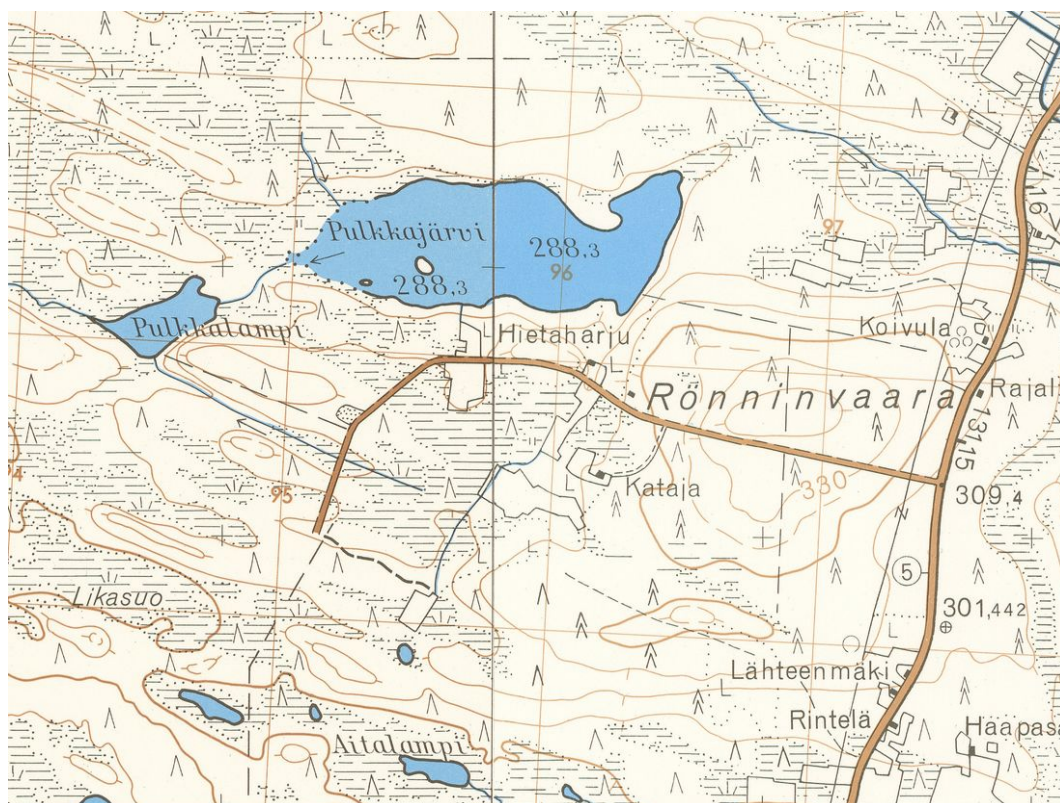
Ote Kuusamon vuoden 1827 pitäjänkartasta, jolle Pulkkejärvi on merkitty. Asutusta oli jo syntynyt lähialueen kaikkien isompien järvien rannoille. Kartta: Vanhakartta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fd2014-00006230>.

Ote 1873-1959 laaditusta kartasta "Karta öfver de för byalagen provisionell afrösade marker Kuusamo socken af Uleåborgs län", johon on merkitty kulkemaan kyläraja Pulkkejärven halki. Kartta: Kansallisarkisto, It. Hallinnolliset kartat.

Ote vuoden 1924 taloudellisesta kartasta. Pulkkejärven eteläpuolella oli suoniitty, muuten järven ympäristö oli suota ja metsämaata, rantaan johti myös jonkinlainen metsätie tai -polku. Kartta: Kansallisarkiston digitaaliarkisto: Suomen taloudelliset kartat, Alakitka Iccb:35.

Otteet vuosien 1966 ja 1967 peruskartoista. Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>.

5. Tulokset

Inventoinnissa ei paikannettu arkeologisia kohteita. Tulos selittyy alueen maaperällä, joka on laajasti turvetta sekä kivikkoista moreenia.

10.3.2021

Jaana Itäpalo

6. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu, tutkimusraportit, http://www.kparkeologia.fi/?page_id=132

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit
arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Kirjallisuus:

Ervasti, Seppo, Kuusamon historia 1. 1978.